

LES VRPES
DEL LLOP

Vicent Pallarés

El mas d'Aulet quedava a dos quilòmetres escassos de la vila d'Areus, a mà dreta de l'antiga carretera de terra que baixava cap a Sonella, entre el barranc dels Margallons i el cingle dels Aligots, i s'hi entrava pel trencall del Regatell.

El cos central de l'edifici era una extravagància arquitectònica enmig de les modestes casetes de llaurança típiques de la contrada, fetes de llosa i algeps i amb el sostre encanyissat; una construcció sòlida i majestuosa que evocava un passat més esplendorós que no pas el present; un vell casalici de planta quadrada, amb teulada a dos aiguavessos, amples murs de carreu desgastat i envellit per les assolellades, les ventades, les pluges i les fredorades de segles, porxo obert a tres cares, portalada en arc de mig punt adovellat, profunds corredors gairebé sempre en penombra i grandioses estances de sostre altíssim, moblades i decorades, però, amb la rància austeritat del llaurador.

Tenia dues plantes, a més del capdamunt: la baixa, amb quatre finestrals reixats a la façana, dos a cada banda de la portalada, a les cornises dels quals les orenetes refeien els nius cada primavera i els coloms s'hi arreceraven per amanyagar-se amb tendres parrups així que arribava la tardor; la de dalt, amb una llarga balconada de ferro forjat amb tot de motius vegetals que sobre el porxo s'eixamplava per a convertir-se en una extensa terrassa amb balustrada d'ull de serp.

Adossats a la part del darrere i formant un cos més humil, hi havia la quadra, el corral i la pallissa.

Mirant al voltant de l'edifici, fins i tot l'ull més indiferent a la bellesa es delectava en la contemplació de tantíssima diversitat de verds. A banda i banda del porxo, tot al llarg de la façana i delimitat per una espessa tanca de murta de quatre pams d'alçada, creixia un ufanós jardí de lilàs, rosers, begònies i geranis silvestres. A cada una de les quatre cantonades, com un esvelt sentinella en guàrdia permanent, hi havia una palmera que enlairava el plomall més amunt de la teulada tot cercant la tèbia carícia del sol. A un costat de les taules d'hortalisses i farratge del darrere, el que donava a la serra d'Espadà, s'arreglerava una tira de figueres napolitanes que ara, amb l'esclat de la primavera, tot just començaven a traure el fullam. A l'enfront, una altra de velles oliveres grossals amb la soca tota retorçada i l'escorça solcada per capriciosos laberints d'estries sinuoses, sens dubte, vestigis de plantacions anteriors als horts de tarongers que darrerament s'estenien pertot arreu. Al bell mig de l'era del davant, àmplia i circular, un garrofer gegantí desplomava les faldes fins a terra i oferia ombra fresca i generosa a un pou amb brocal de pedra viva i la paret de fora tota coberta de morella roquera. I del marge de l'era fins a l'espessa bardissa de baladre que delimitava la finca pel cantó de la carretera, els altíssims i esponerosos xiprers que vorejaven el camí d'entrada, per on podien passar dos carros alhora sense haver d'apartar-se cap als costats.

Feia molts anys que Ramon Aulet se sentia abatut, com si a poc a poc, a còpia de renúncies i desenganys, haguera anat perdent l'agre de viure. Darrerament, com si un mal fat s'haguera obstinat a encruelir-se amb ell, la sensació de malestar que l'aclaparava se li feia cada vegada més asfixiant. Sovint es despertava en plena nit, sobresaltat, amerat de suor, amb el cor bategant-li contra el pit com un cavall desbocat, i, de sobte, sentia aquella veu tan íntima que li parlava d'angoixes, de temors, de l'esforç que suposava haver-se d'enfrontar sense il·lusions a la trista realitat d'un altre dia. Una realitat que, en el seu cas, no sols es concretava en les inquietants notícies procedents del front i en la feinada dels horts, sinó també, i sobretot, en el creixent estat de prostració i de demència de la mare.

Una vegada més, com s'esdevenia amb una freqüència que ja resultava inquietant, així que se li estroncà el son, la foscor que es veia per la finestra li féu comprendre que amb prou feines havia dormit. Maldant per aferrar-se a l'últim bri d'una resignació que es mostrava cada dia més esquerpa amb ell, hagué d'admetre que justament aquella nit, en ficar-la al llit, la mare només havia cridat una estona i sense escandalitzar gaire. Després, s'havia adormit. O almenys havia callat. Però el cert era que amb això n'hi havia hagut prou i de sobres per posar-se nerviós i no agafar el son com calia.

Amb posat fastiguejat, va alçar el cap del coixí i va escoltar a veure si la sentia remugar. Normalment, si a la nit armava poc d'escàndol, es despertava molt d'hora i ja no parava de queixar-se de mil desgràcies i adversitats que tan sols existien en la seua malmesa imaginació, ni de cridar-lo com una boja fins que li entrava el tassó de llet al llit. No va sentir res ni ningú: ni la mare, ni la Careta, que dormia al corral, als peus de l'egua, i sovint, quan hi havia escridassades, bordava com una desesperada; ni tampoc l'aviram, que també s'esvalotava de valent amb l'enrenou. Cap veu, cap soroll, ni tan sols el més lleuger alé d'aire. Tot era quiet i en silenci, fins i tot el camp. Tot i tothom dormia, llevat d'ell.

Fent un esforç per sobreposar-se al desànim, es va tombar de l'altre costat, va enfonsar el cap al coixí i va maldar per tornar a agafar el son. La maleïda veu interior, però, es negava a emmudir; insistia una vegada i una altra a recordar-li tota la malaurança que l'envoltava, els mals presagis que planaven sobre ell, sobre els pocs homes que quedaven al poble, sobre el jovent que s'estava jugant la pell al front, cada dia més a prop, més preocupant, més inevitable. De fet, sobre tothom. De manera que, lluny de tranquil·litzar-se, sentí créixer més i més per moments la sensació d'abatiment, com cada dia així que es despertava.

Els finestrons eren oberts de bat a bat i la persiana apujada fins a dalt de tot. A través dels vidres, tots bruts i plens de pols, s'escolava un pàl·lid glop de lluna. Va obrir novament els ulls, va espolsar el cap amb insistència, com per foragitar-ne tots els pensaments, es va incorporar a poc a poc i, mentre sotjava l'extensió de la cambra, gairebé tan fosca com li semblava la seua existència des de feia tant i tant de temps, amb una tristesa que ja li era inherent, va

murmurar: «Quan s'acabarà tot açò, Déu meu, quan s'acabarà d'una vegada?»

Convençut que l'intent de dormir una estona més seria inútil, va seure a l'espona del llit i es va posar les espadenyas d'espert. Mentre agafava d'una revolada la mateixa roba bruta de pols i de suor que unes hores abans havia deixat penjada de qualsevol manera al respatler de la cadira de boga i es vestia a les palpentes, sense encendre el llum, encara va afegir: «Si no s'acaba prompte, ací no quedaran ni les rates.»

Caminant a poc a poquet per no fer soroll, va eixir al passadís i va anar cap a la cambra de bany. Tot just hi acabava d'entrar quan li va agafar el primer accés de tos del dia. Preocupat per si despertava la mare més que no pas per aquella dolorosa molèstia a la nou del coll que ja començava a ser massa freqüent, va cuitar a tapar-se els llavis amb la mà per esmorteir-ne el so i va estossegar unes quantes vegades, fins que va sentir una forta coïssor a la gola i se li van posar els ulls molls, però no va poder arrancar les flegmes de cap manera. «Fuma, fuma, capçot. El tabac t'ha de dur al clot, ja veuràs com sí», va reprimir-se amb el pensament mentre encenia el llum i es contemplava a l'espill.

Va obrir l'aixeta per mullar-se el coll i les galtes i, tot seguit, mentre agafava la brotxa i el sabó d'afaitar, va tractar d'obtenir un somriure d'aquell rostre ullerós i malhumorat que li retornava l'espill, un rostre que a poc a poc anava deixant de ser el seu per a esdevenir el d'un desconegut. No hi reeixí, tan sols n'obtingué una ganyota compassiva, com si l'estrany que hi havia davant seu no sentira envers ell sinó llàstima. Tot i així, no se'n sorprengué gaire. Ben mirat, quin altre sentiment podia inspirar? Al cap i a la fi, per a ell, d'ençà

que el pare havia faltat, aviat faria vint anys, la vida girava a l'entorn d'un eix anodí i rutinari els extrems del qual recolzaven en la mare i en els horts. En els últims vint anys, no hi havia hagut res més. Ni amics, ni festes, ni diversions, ni cap dona... No res. En tot aquell temps, no recordava haver concebut cap ambició que haguera anat més enllà de l'afany de vendre la collita per tal d'anar fregint i menjant, ni tan sols la més simple de les il·lusions que un home ple de força i de vida es poguera formar. Tot l'entreteniment, més que no pas la diversió, havia consistit a prendre de tant en tant un got de vi o una cervesa amb Fidel al café del poble i sense allargar-se gaire en converses, no fóra cosa que la mare s'impacientara i el rebera amb les ungles fora i la llengua esmolada.

Encara era ben fosc quan va acabar de rentar-se i afeitarse. Va anar cap a la cuina, va obrir el rebost i va deixar anar un llarg sospir d'avorriment: li feia mandra només de pensar que s'havia de preparar el desdèjuni. De manera que va estirar la mà amb desgana i va agafar el primer que va trobar: un parell de figues seques del cofí. Al capdavall, l'únic que pretenia era prendre alguna cosa per tal de no fumar en dejú.

La primera claror de l'alba el sorprengué escampant grapat de panís pel terra del corral. En veure que l'aviram corria cap al gra per picotejar-lo amb voracitat, els conills es van revoltar tots neguitosos dins la gàbia i el porc va reclamar l'abeurall amb un gruny sec tot traient el musell pels ronyosos barrots de la cort. La gossa va abandonar l'escalfor del seu racó per atansar-se ganyolant i remenant la cua i llepar els peus de l'amo; també estava famolenca.

—Quieta, Careta, que a poc a poquet tot ho farem —va mormolar fent el gest d'engegar-li una patcada a les coste-

lles—. A més, avui no hi ha ossos; no sé què t'haig de donar si no és algun rosegó. I no vull cap queixa, eh?, que qualsevol dia se m'emportaran al front i ací tot déu us morireu de fam, l'egua, el garrí, els conills, les gallines, tu i la vella i tot, veges què et dic.

Edicions Bromera

Fidel Artero, l'escrivent de «*FRUTOS SANTACANA S. L.*», es va aturar a la porta del magatzem i va estirar el braç per mirar el rellotge: tres quarts de vuit. Va fer una llambregada a banda i banda del carrer i, en no veure-hi ningú de l'empresa, va somriure amb complaença, satisfet de si mateix.

De fet, tenia la certesa que l'escrupolós costum d'acudir al despatx quinze minuts abans de l'hora d'entrada era motiu habitual de comentaris despectius entre el personal del magatzem –quatre homes i sis dones–, però tant li feia. Al contrari, n'estava orgullós. Sovint, se'n vantava de ser el primer a arribar a la feina cada dia. I amb qui més ho comentava era amb el senyor Bernabé, el propietari de l'empresa. Així que podia fer-ho venir a tomb, ho deixava anar amb la mateixa arrogància que manifestava per explicar que als catorze anys havia començat anant a collir taronja i abans dels divuit, sense que ningú li haguera ensenyat què era un albarà ni com es quadrava un arqueig o un balanç, ja es guanyava les garrofes fent d'escrivent. Més envanit per moments, no s'estava d'afirmar que, d'ençà que era comptable, havia marxat amb el cap ben alt de cinc empreses diferents i sempre per veure millorada la retribució. Per acabar, amb un orgull que fregava la insolència més irreverent, afegia que en tot aquell temps no hi havia hagut cap febre, cap tos, cap mal de cap ni tampoc cap entrebanc que l'haguera fet quedar al llit ni un sol dia. Cap ni un.

Era precisament en això que pensava quan es va traure la clau de la butxaca de l'americana i la va ficar al pany. Va obrir la porta, va travessar el silenci del local, a penes esquinçat pel soroll de les pròpies passes, i va entrar al despatx. Sense encendre'n el llum, va avançar en penombra fins a la finestra, va apujar la persiana i va seure a l'escriptori a esperar l'arribada dels treballadors.

L'oficina, no gaire espaiosa, estava moblada amb dues rústiques taules de despatx –la de l'escrivent, neta, endreçada, ben conservada; la de l'empresari, tota plena de pols i feta un desgavell de fòtils i patracols–, l'una al costat de l'altra, gairebé frec a frec i ambdues de cara a la porta; sengles cadires de molls amb braços i dues més, més senzilles, de boga, per a les visites; una perxa de peu i quatre armaris de fusta amb porta vidriera que cobrien el pany de l'esquerra segons s'hi entrava, als prestatges dels quals s'arrengleraven, rigorosament classificats per colors i ordenats per anys, nombrosos arxivadors i un munt de carpetes. Tota la decoració de les parets, pintades d'un blanc que amb el fum del tabac i el pas dels anys s'havia anat esgrogueint fins a esdevenir d'un marró clar, es reduïa a un calendari amb una imatge del Cor de Jesús i un quadre de la Mare de Déu dels Desemparats. D'un metre d'alçada en amunt i a banda i banda de la porta, l'envà que separava la peça de la resta del local es convertia en una vidriera que permetia observar el magatzem i, per tant, l'activitat dels operaris sense haver de moure's de la cadira.

Mentre esperava que arribara la resta del personal, Fidel es va ficar la mà a la butxaca interior de l'americana i va traure una cigarrera d'argent amb les seues inicials gravades a l'angle inferior esquerre. La va obrir, va agafar un cigarret i, abans

de posar-se'l als llavis, el va picar un parell de vegades amb destresa contra l'esfera del rellotge perquè el tabac quedara ben atapeït. Bo i contemplant els contorns arrodonits de les majúscules amb visible satisfacció, el va encendre i va aspirar sensualment la primera glopada de fum. Tot seguit, es va mirar l'encenedor: feia joc amb la cigarrera i duia gravades les mateixes lletres.

A través de la finestra li arribaven, una mica esmorteïts pel gruix dels vidres, els sorolls del carrer: els cadenciosos colps de ferradura d'una cavalleria que eixia cap al camp, el monòton cantusseig d'una vella que arruixava el carrer per agranar-lo, el grinyol de les rodes d'un carro carregat de fem, la cridòria de la xicalla més matinera... Va deixar el cigarret a la pelegrina que feia servir de cendrer, va obrir el primer calaix de l'escriptori, va traure un plec de fulls amb tot d'anotacions i operacions aritmètiques i els va escampar sobre la taula. De fet, no és que hi haguera cap feina urgent, però li agradava que el senyor Bernabé el sorprenguera ocupat abans de les vuit.

Tot just acabava de fer l'escampall de papers van arribar-hi els quatre operaris. Anaven sense afaitar, tots bruts i malgirbats: cossos macilents i descurats vestits amb roba apedaçada. Va veure que s'aturaven al pas de la porta del carrer i, instintivament, va fer una altra llambregada al rellotge: deu minuts per a les vuit. Ni tan sols va fer el gest de saludar-los, va continuar observant-los en silenci: parlaven tots quatre alhora amb visible excitació. Per la cara que feien i la violència amb què gesticulaven, semblaven estar força indignats. Tot i amb això, conversaven en veu baixa, gairebé a cau d'orella, com si tota la precaució del món resultara insuficient per a evitar el perill de ser escoltats, de manera que no aconseguia entendre res del

que murmuraven. Va suposar que comentaven la inquietant proximitat del front, la impossibilitat d'aturar l'avanç dels nacionals cap al mar per dividir la zona republicana en dues meitats aïllades i condemnades a una fragilitat creixent, la imminència d'una desfeta que semblava inevitable... Als cafés, a les tavernes, a les botigues, al carrer, no es parlava d'una altra cosa. Enrere havien quedat les esperances, els dies d'eufòria, els temps d'una certa confiança en la victòria.

A poc instant, quan els quatre homes ja es dirigien cap a una pila de caixes de nàvel que hi havia al bell mig del magatzem per posar-se a treballar, va veure que arribaven les dones. Venien totes sis juntes, com cada matí. També hi van entrar excitades i parlant a sota veu. De seguida, però, sense aturar-se ni tan sols a saludar els companys, van encaminar-se a pas viu cap al vestidor per posar-se la bata de l'empresa. Cap de les sis no va desviar la mirada cap a l'oficina. Els homes tampoc no ho havien fet. En realitat, no els calia mirar a través de la vidriera per saber que el figurí d'Artero era allà, assegut al despatx mentre acabava de fumar el ros que havia encés en arribar-hi, sense parar d'amoixar-se el bigotet des del centre fins a les comissures dels llavis amb aquell gest estudiat i tan seu; tot tibet sota l'abundant brillantina amb què s'untava els cabells perquè li quedara ben recta aquella clenxa de pixaví carregat de pretensions, amb camisa blanca, corbata i americana, disposat a fer un tomb pel magatzem amb cara de tres déus si li semblava que no s'afanyaven prou a posar mans a la feina, com si en comptes de ser l'escriptent de l'empresa, en fóra l'encarregat. O fins i tot l'amo.

Bo i tractant de fingir indiferència envers l'intens sentiment de desconfiança que sabia que despertava entre ells,

Fidel es disposava a eixir de l'oficina per acostar-se cap on eren els homes i dir-los, tot i que no calia, que ja podien dur caixes de taronja cap als bancs perquè les dones començaren a classificar, quan hi arribà el senyor Bernabé. Era un homenet esprimatxat i renegrit de pell que ranejava la seixantena. La seua calba, consumada i lluent, contrastava vivament amb l'espés mostatxo que li tapava ben bé el llavi jussà. Les faccions, ossudes i anguloses, contribuïen a fer encara més intensa la vivesa dels ulls. Duia un vestit de pana marró tot atrotinat i una camisa blanca amb el coll esfilagarsat, com els punys, i anava sense corbata. Als peus, unes espadenyes de careta i talonet. Es movia amb una agilitat sorprenent i tot l'aspecte denotava, a més d'una evident gasiveria, un temperament enèrgic i fàcilment irritable. No es va aturar a saludar els operaris; tan sols va mirar de reüll cap a les dones, que ja eren cada una al seu lloc.

En veure que l'empresari les mirava tot seriós, totes sis es van afanyar a donar-li la benvinguda a l'uníson:

—Bon dia, senyor Bernabé.

Aleshores, en sentir-les, es va dignar a alçar lleugerament el cap, sense descloure els llavis.

L'escriptent va cuitar a fer unes passes cap a la porta del despatx per rebre'l amb posat de submissió:

—Bon dia, senyor Bernabé. Com es troba? Com té l'estómac? Ha dormit bé?

—L'estómac, malament fill, molt malament. Tot són punxades i retorçons. Supose que deuen ser els nervis, que sempre em tiren al mateix lloc. I dormir, què vols que et diga? D'aquella manera. No estic gens bé, no —va respondre mentre es posava les mans a l'abdomen i se'l premia per alleugerir-ne

el dolor. I de seguida, bo i dirigint la mirada cap al personal, va preguntar–: Ahir, què? Com va anar la vesprada?

–Van classificar tres-centes noranta caixes –va apressar-se a respondre el comptable.

–Xe!, i no van arribar a les quatre-centes?

–No, jo ja els ho vaig dir, ja, no es pense que no, però a les set en punt van fugir corrents.

–Home, i per deu caixes cagades van quedar malament?

–Va fer una pausa, com si meditara sobre el reprovable comportament dels assalariats, i de seguida va continuar: –De totes maneres, si vols que et siga franc, no sé per què ens esforcem a amanir tant de gènere si després tot es queda arraconat. Ja no hi ha manera de vendre res; la gent té les butxaques escurades. I el que més em preocupa encara no és això, sinó que qualsevol dia entraran quatre milicians amb el pistolot a la mà i s’ho emportaran tot requisat. Això ens passarà, ja veuràs com sí.

–No s’amoïne, senyor Bernabé, que açò ja s’està acabant. Sincerament, jo crec que no pot fer-se molt llarg. Tots sabem que és cosa de setmanes. O d’uns pocs mesos si s’encaboten a fer-ho durar.

L’empresari se’l va quedar mirant amb ulls esperançats i, en veu baixa, tot posant-li la mà a l’esquena, li va dir:

–Que Déu t’escolte, fill meu, que Déu t’escolte. Però vols dir que serà tan fàcil?

–Sí, home, sí, per això no s’ha de preocupar. La setmana passada Aranda va entrar a Morella i ara ja estan baixant cap ací.

–Tu també vols que guanyen, veritat que sí, fill? –li va preguntar el senyor Bernabé en to de confidència.

–A mi, si vol que li diga la veritat, tant me fa sis com mitja dotzena. Jo l'únic que vull és que s'acabe d'una vegada i poder viure tranquil.

Des del centre de la nau, els treballadors se'ls miraven amb reguard, sense parar de mastegar penjaments.